

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10.— K pol leta . . . 5.— " četrta leta . . . 2-50 " posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " " dvakrat . . . 12 " " " " trikrat . . . 10 " za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Naš položaj in šolstvo.

Podaval na 24. glavni skupščini Zaveze dne 11. VIII. 1912 v Celju Karel Kveder, učitelj v St. Juriju ob J. ž.

Naš položaj je v bistveni zvezi s stanjem današnje vzgoje in pouka po šolah, s stališčem, ki ga zavzema javnost proti šolstvu ter se zrcali najboljše v naših gmotnih in pravnih razmerah. Treba se mi zdi, najprej na kratko orisati prvo dvoje in potem šele naše stanje, kakšno je in kakšno bi moralo biti.

Dandanes je položaj tak, da se ne izkazuje samo potrebno braniti nas same, ampak sploh ljudsko šolstvo. Nasprotniki napadajo šolstvo kot tako, ker mu podtikajo razne slabe posledice. Prizadevajo se rušiti temelje ljudskega šolstva, od katerih je zavisno naše pravno in gmotno stanje.

Svoji mi poverjeni nalogi bom torej najbolje ustregel, ako branim šolstvo in s tem tudi nas.

I.

Kako je šolstvo pojmovati.

1. Moderno šolstvo je, kakor znano, najmlajša naprava, ki se je že v prejšnjem stoletju v dosegu višjih kulturnih uspehov družbe izkazala kot prepotrebna.

Takoj ob njegovem rojstvu se je pojavilo proti modernemu, neodvisnemu šolstvu nasprotstvo tistih, ki tudi dandanes zase ne potrebujejo napredka, višje kulture.

Na drugem mestu sem že označil kulturno nalogo šolstva sledeče:

a) Po šolstvu naj bo vsakodobno nastajajočemu rodu mogoče, da se vzdržuje na kulturnem stališču, ki so ga priborili po velikih naporih in bojih predniki.

b) Šolstvo naj usposobi nastajajoče rodove tudi napredovati v kulturi.

Ta kulturna naloga je šoli bistvena; je v ta namen se je mogla osnovati in le pri zasledovanju te naloge se rentira in tudi ostala v skladnosti s privatnimi interesi razumnih staršev glede svojih potomcev.

Kakor vsaka družabna javna naprava nalaga seveda šolstvo prebivalstvu tudi stroške in bremena. Na ta bremena pa kažejo neprijatelji šole in nas, da so vir raz-

nih gospodarskih kriz, posebno splošnega zadolževanja.

Obetajo tudi nerazsodnim masam, da je rešitev iz gospodarskih kriz najlažje mogoča z raznimi preosnovami šolstva, ki jih priporočajo kakor: z delno odpravo šol, z zmanjšanjem učnega osebja, s skrajšanjem učne dobe, sploh s poslabšanjem šolstva.

2. So li sploh vsakodobno živeči dolžni vzdrževati poleg drugih kulturnih naprav tudi ljudsko šolstvo z omenjeno kulturno nalogo?

Na to vprašanje se mi zdi v umevanje našega položaja predvsem potrebno odgovoriti, in sicer zato, ker nam dosedaj še manjka jasnega in dovoljnega utemeljevanja.

Udobnost, v kateri živi vsakodobni kulturni človek, ima le v mali meri svoj izvor v lastnem prizadevanju, niti v toliko v prizadevanju soobčanov, v mnogo večji meri je plod prizadevanja vseh prednikov.

Kulturni človek je ponajveč dedič kulturnih pridobitev prejšnjih; njim se imamo zahvaliti za naše ugodno kakor neugodno stanje. Zaradi tega smo dolžni vse kulturne uspehe v polni vrednosti in kolikor mogoče pomnožene izročiti zopet naslednikom.

S to dolžnostjo se ujema naša prej označena naloga šolstva, slednja je v njej zapopadana. Za potomstvo moramo skrbeti v materialnem kakor v duševnem oziru. Ta skrb je najuspešnejše realizirana v šolstvu. Šolstvo naj opremlja bodoče učinkujoče s potrebnimi zmožnostmi potomcev vzgoje in naobrazbe, in sicer za intenzivnejše nadaljnje proizvajanje vrednot, kakor za njih razumnejšo porabo. Nemci imajo za to ob sebi umevno splošno dolžnost vsakodobno živečih lepo geslo:

»Lasst uns unseren Kindern leben.«

Zato pa so dosedaj tudi z lahkoto nadkriljevali, in gospodarsko premagovali povsod tiste zanikrne sosedo, ki so zane-marjali od nekdanje svoje mladine, živeč le sedanjosti in prezirajoč vse, kar bo po njih minevanju. Koder sedaj živeči dospeva-jočim ne privoščiijo v popolni meri sistematične vzgoje in naobrazbe ter jih morda celo še v zgodnji mladosti izkorišča-jo v sebične namene, tam se blaginja

nikdar ne more uveljaviti; tako ravnanje odraslih je glavni znak nekulture dotičnega prebivalstva. V nekaj pokolenjih se je dosedaj še vedno maščevalo s propastjo dotičnega naroda, če že ne glede občevalnega ali materinskega jezika, pa gotovo na gospodarskem polju.

Iz navedene dolžnosti odraslih, ki obsega tudi kulturno nalogo šolstva, se podaja ob sebi jasno in dovoljno smoter vzgoje in pouka po šolah.

Šola naj dospevajoče etično tako nabrazuje, da se bodo zavestno in voljno udeleževali stremljenja vseh po večji udobnosti na tej zemlji, ki tvori ravno kulturo.

To stremljenje se seveda v množici sedanjega prebivalstva ne da še konstatirati kot zavedno, stremi pa vendar naprej v tem smislu, ker je v to prisiljena. Kdor pa ima v resnici to voljo in jo zavedno, z energijo udeležuje, skladno s prizadevanjem drugih, tega smatramo po pravici za značajnega človeka.

Pouk je v šoli predvsem vzgojno sredstvo. Po njem naj postanejo nastajajoči v taki meri inteligentni ali porabni za kulturno življenje, da ne bodo več sami stavili nadaljnjemu socialnemu in gospodarskemu razvoju nepremagljivih zaprek; zavestno, spoznavajoče naj pripomorejo v kulturnem procesu.

V taki luči nam razkazujejo reformatorji vzgojne in učne smotre šolstva in sredstva v njih udeleževanje. Po njih zaslugi začenja šola zbujati vedno večje zanimanje v širši javnosti.

Šola more s tem le pridobiti in z njo sčasoma tudi mi.

II.

Najvažnejše reforme vzgojnih in učnih sredstev, ki jih priporočajo reformatorji in s katerimi se osvetljujejo zahteve do osebnosti učiteljeve.

1. Nadzornost in dobra učna metoda nista reformatorjem glavni predpogoji uspešnega pouka. Razkazujejo nam, da je slednji predvsem odvisen od gotove mere etičnih lastnosti v učencih, in sicer od njih vestnosti, natančnosti in pravičnosti. V pojasnjevanje se dovoljujem navesti dolni primer iz šolskega življenja:

Učencem dam nalogo, naj izračunajo, koliko je vreden voz sena 20 q, ako je

in najbrže ji je sedel na lep kak izmozgani patron z zlatim ovratnikom.

In po svetopisemskem reku »oko za oko, zob za zob« je prišel z Dunaja ukaz na deželne šolske oblasti. Nekatero so ga potem obelodanile meseca svečna tekočega leta. V tem sila važnem odloku se opisuje zgoraj navedeno delovanje imenovanega kluba in konec se glasi: »... šolsko vodstvo se pozivlja, opozoriti šolsko mladino na nerealno delovanje tega kluba ter jo pred njim svariti.«

Cenjeni bralec, v duhu vidim tvoj presrčen smeh, ali stvar je vendar jako resna. Le pomisli, od cesarskega Dunaja pa notri do sedeža zadnjega okrajnega šolskega sveta ni bilo pri zelenih mizah moža, ki bi se osmelil napram vladi ter vrgel to bedarijo na stran. Li ni to sramotno izpričevalo za funkcionarje, ki drže v rokah vajete našega šolstva? Bog daj, da bi se kmalu rodil tisti, ki pomete ta Avgijev hlev, zakaj do takrat s šolstvom ne pojde naprej!

Dragi bralec, prihodnjič ti pokažem mačeho, do takrat pa sestavljam učno sliko »Segne Club« po vseh formalnih stopnjah!

Sršen.

dnevna cena q sena 4 K. V pojmovanje, da velja 20 q 20×4 K ne pomaga toliko nazornost nego čut pravičnosti, ki nas sili, da priznavamo 20 q 20kratno vrednost 1 q; zakaj krivično bi bilo prisojati 20 q manj in tudi krivično prisojati večjo vrednost.

V praktičnem življenju se celo nešolan človek nauči računati, samo da ima dovoljno razvit čut pravičnosti. V neštetih gospodarskih slučajih mora odvagati svoj lastni sebični interes napram egoizmu drugih in obračunska gospodarska zadeva najde le rešitev v pravičnosti za oba prizadeta. Ponudimo li komu za njegovo blago polovično ali še manjšo vrednostno ceno, gotovo ni toliko intelektualno užajen kakor moralčno. Ne bo nas smatral za slaboumneža, ampak za faloto in izkoriščevalca.

Subtilnost in razboritost intelekta, ki sta pri učenju tako potrebni, povzročata šele gotova mera vestnosti, pravičnosti, sploh značajnosti.

2. Za vzgojo značaja pa zahtevajo reformatorji v prvi vrsti preosnovo šolske discipline v demokratiškem smislu. Po samovladju in samoodločevanju naj se mladina sama vzgaja pod vodstvom učiteljev k pokornosti, k rednosti, k samostalnosti v ukrepanju in v preudarjanju. Sama naj določa zakone reda in discipline, pokorava naj se iz sebe izvoljeni lastni avtoriteti.

Tako preosnovo šolske discipline moramo le pozdravljati, ker pomenja res velik korak na bolje. Saj se vendarle tak način discipline ujema s socialnim redom v javni družbi, s splošno, enako in tajno volilno pravico državljanov.

Ako velja, da mora šola vzgajati za življenje, potem se dosedanjemu absolutizmu v šolski disciplini res ne ujema več s poznejšim javnim nastopom dospevajočih v družbi.

Po takem načinu discipline nam bo možno vzgajati mladino k svobodi, ne več k hlapčevstvu. Svobodo občutimo le tedaj ako se ujema pokornost in avtoriteta z našo samostalnostjo in popolnim samoodločevanjem.

3. Etično vzgojo k svobodi nam je pa treba utrditi v mladini za bodoče javno življenje. Zato zahtevajo reformatorji kot dopolnilo še uvedbo socialnoetičnega pouka že v ljudskih šolah. Naobrazba vesti je namreč odvisna tudi od obzorja ali zavestnosti dospevajočih, njo je treba širiti. Zavest naj ne objema samo lastne individualitete in najbližjih ciljev najprvočetnih nagonov, pojmovati mora vlogo osebnosti svoje v skupnem življenju družbe.

Ta socialno-etični pouk naj uvaža učence v umevanje etičnih pogojev skupnega življenja družbe, v umevanje etičnih pogojev solidarnosti pri zasledovanju kulturnih ciljev. Tudi vse druge dosedanje učne discipline priporočajo reformatorji izrabljati v vzgojne namene bolje in uspešnejše nego dosedaj.

4. Tu se nam pojavlja pojem delovne šole, ki si ga moramo natančneje ogledati. Nasprotniki ga hočejo namreč zlorabiti v poslabšanje šolstva. Vsi vemo, da nečajo kmetiški starši svojih otrok zaradi obla-nja, žaganja, okopavanja in kolikor je tako jako koristnih manualnih opravkov, pošiljati v šolo. Taka in še koristnejša opravila opravljajo otroci vsak dan doma; starši pa pošiljajo otroke v šolo zaradi naobrazbe, zaradi pouka. Po kmetiških šolah kaže za dečke uvesti kvečjemu rokotvorni pouk za pridobivanje ročnosti v porabljanju navadnega orodja, in sicer za

LISTEK.

Iz torbe avstrijskega sv. Birokracija.

Avstrijski birokratizem je pač po vsem svetu znan, ali kar uganja, odkar se je opasal z belo-žoltnim pasom, presega pač vse meje. Čas bi že bil, da bi šolske birokrate pognali tja, kamor spadajo, namreč na Studenec. Bog ne daj, da bi iskali zlo tamkaj, kjer tiči! Povišanje učiteljskih plač, nadaljna izobrazba učiteljev na državne stroške, preprečevanje hujškanja napram šoli, zidanje in vzdrževanje šol na državne stroške, o teh stvarih ne morajo slišati; pač pa upajo povzdigniti šolstvo s šikaniranjem učiteljstva in s ceniti popisane papirja v obliki raznih odlokov, ki frčijo dan na dan skozi šolska okna, iskaje zadnjega počitka v prahu šolskega arhiva. Danes zahtevajo od učiteljske pare, da »vpliva« na merodajne faktorje glede razširjenja šole, jutri zaradi nove stavbe, zopet drugi dan naj agitira za razna društva, naj zbira med učiteljstvom in učenci denar za raznovrstne na-

mene, da dobi potem kaka ekselencja pohvalo v obliki okroglega — in tako gre dan na dan, leto za letom. Ubogi učitelj se izpostavlja ljudski nevolji, a tisti krogi, ki imajo dolžnost, pa tudi moč, tisti vale potem krivdo na učitelja trpina. Sovražniki šole in učiteljstva vilite potem svoj bič nad ubogo paro, in sv. Birokracij odobruje in blagoslovlja preganjanje.

Da pa svet zve, česa je sposoben avstrijski birokratizem, na kak način le-ta izboljšuje šolstvo, hočemo pod gorenjim naslovom prinašati cenjenim bralcem najbolj dehteče cvetke z zelene mize.

Danes si n. pr. izberimo nedolžno li-lijo!

Daleč tam v zlata bogati Kaliforniji v mestu Los Angela se je ustanovilo društvo »Segno Club«, ki zbira pod svojim praporom izmozgane, inpotentne ljudi ter ima namen zdravljenje svojih društvenikov po pismenih navodilih, da bodo zopet mogli poklanjati žrtve boginji Veneri. Poleg teh pismenih navodil pa dobe društveniki tudi brošure, kakor: »Kako more biti človek srečen, ako je tudi oženjen?«, »Kaj bi vi najrajši storili?« itd. Društvenina je neki precej visoka. Reklama za društvo je neki razširjena po vsem svetu